

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.3.26>

NADUŻYCIE PRAWA DO WPISANIA/NIEWPISANIA ODPOWIEDNICH INFORMACJI DO JEDNOLITEGO REJESTRU POSTĘPOWAŃ PRZYGOTOWAWCZYCH

Halyna Boreiko

*kandydat nauk prawnych,
zastępca Prokuratora Obwodu Lwowskiego,
doktorantka Katedry Postępowania Karnego i Kryminalistyki
Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego imienia Iwana Franki (Lwów, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0002-5592-4302
gala7788@meta.ua*

Artykuł bada problemy nadużywania przez detektywa, śledczego, prokuratora prawa do orzekania o wpisaniu/niewpisaniu odpowiednich informacji do Jednolitego Rejestru Postępowań Przygotowawczych.

Celem niniejszego artykułu jest zidentyfikowanie przede wszystkim luk prawnych regulujących rozpoczęcie postępowania przygotowawczego i formułowanie propozycji ich rozwiązania.

Artykuł uzasadnia konieczność podjęcia decyzji o wpisaniu/niewpisaniu odpowiednich informacji do Jednolitego Rejestru Postępowań Przygotowawczych bezpośrednio przez detektywa, śledczego lub prokuratora, a nie osobę upoważnioną. Zidentyfikowano wady regulacji prawnych na etapie przyjmowania i rejestracji oświadczeń lub komunikatów, które dają hipotetyczne możliwości wspomnianym podmiotom nadużywania prawa i zaproponowano skuteczne sposoby ich wyeliminowania.

Argumentowano, że w wyniku uszczegółowienia procedury wpisania informacji do Jednolitego Rejestru Postępowań Przygotowawczych przez akta resortowe, którymi organy ścigania obowiązkowo kierują się w codziennej pracy, dochodzi do odmiennego stosowania art. 214 Kodeksu Postępowania Karnego Ukrainy.

Zaproponowano sposób wyjścia z tej sytuacji polegający na wprowadzeniu zmian w obowiązującym brzmieniu art. 214 Kodeksu Postępowania Karnego Ukrainy, które uniemożliwiłyby dopuszczenie do nadużycia prawa do wpisania/niewpisania odpowiednich informacji do Jednolitego Rejestru Postępowań Przygotowawczych oraz przestrzegania praw i uzasadnionych interesów osoby.

Słowa kluczowe: nadużycie prawa, wszczęcie postępowania przygotowawczego, śledczy, prokurator.

ABUSE OF THE RIGHT TO ENTER/NOT ENTER THE RELEVANT INFORMATION IN THE INTEGRATED REGISTER OF PRE-TRIAL INVESTIGATIONS

Halyna Boreiko

*PhD (Law), Deputy Prosecutor of Lviv Region,
Doctoral Student of the Department of Criminal Procedure and Criminology
Ivan Franko National University of Lviv (Lviv, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0002-5592-4302
gala7788@meta.ua*

Abstract. This article examines the problems of abuse of the right by investigator, prosecutor to resolve the issue of entering or not entering information in the Unified Register of Pre-trial Investigations (further – URPI).

The purpose of this article is to identify, first of all, gaps in the legal regulation of the beginning of pre-trial investigation and to formulate proposals for their solution.

The article substantiates the necessity to make a decision to enter/ not enter the relevant information in the URPI directly by the investigator or prosecutor, and not by the authorized person. Deficiencies in the legal regulation at the stage of acceptance and registration of applications or notifications, which provide hypothetical opportunities for investigator or prosecutor to abuse of the right, and suggested effective ways to correction them.

It is argued that due to the detailing of the procedure to enter information in the URPI by departmental acts, which law enforcement agencies are required to follow in their daily work, there is an unequal application of Art. 214 of the Criminal Procedure Code of Ukraine.

The way out of this situation is offered, which consists in making changes to the current wording of Art. 214 of the CPC of Ukraine, which would prevent the abuse of the right to enter/not enter the relevant information in the URPI and respect for the rights and legitimate interests of the person.

Key words: abuse of rights, the beginning of the pre-trial investigation, investigator, prosecutor.

ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ ВНЕСЕННЯ/НЕВНЕСЕННЯ ВІДПОВІДНИХ ВІДОМОСТЕЙ ДО ЄДИНОГО РЕЄСТРУ ДОСУДОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ

Галина Борейко

кандидат юридичних наук,

заступник прокурора Львівської області,

докторантка кафедри кримінального процесу та криміналістики

Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-5592-4302

gala7788@meta.ua

У статті досліджуються проблеми зловживання дізнавачем, слідчим, прокурором правом щодо вирішення питання про внесення/невнесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Метою цієї статті є виявлення насамперед прогалин правового регулювання початку досудового розслідування та формування пропозицій щодо їх розв'язання.

У статті обґрунтовано необхідність прийняття рішення про внесення/невнесення відповідних відомостей до ЄРДР безпосередньо дізнавачем, слідчим чи прокурором, а не уповноваженою особою. Виявлено недоліки правового регулювання на етапі прийняття та реєстрації заяв чи повідомлень, які надають гіпотетичні можливості вказаним суб'єктам зловживати правом та запропоновано ефективні шляхи їх усунення.

Аргументовано, що внаслідок деталізації процедури внесення відомостей до ЄРДР відомчими актами, якими правоохоронні органи керуються в обов'язковому порядку у повсякденній роботі, відбувається неоднакове застосування ст. 214 КПК України.

Запропоновано шлях виходу із цієї ситуації, що полягає у внесенні змін до чинної редакції ст. 214 КПК України, які б унеможливили допущення зловживань правом внесення/невнесення відповідних відомостей до ЄРДР і дотримання прав та законних інтересів особи.

Ключові слова: зловживання правом, початок досудового розслідування, слідчий, прокурор.

Вступ. Зловживання правом як правове явище викликає підвищений інтерес як в теорії, так і на практиці, особливо коли це проявляється в діяннях посадових осіб правоохоронних органів та від дій чи бездіяльності яких залежить початок виникнення кримінальних процесуальних відносин.

Вирішальну роль для унеможливлення зловживання правом учасниками кримінального провадження відіграє законодавець, який має встановлювати чіткі та однозначні нормативні вимоги. Адже застосування невизначених правових категорій та оцінних понять в кримінальних процесуальних нормах «провокує» учасників процесу на поведінку, яку в більшості випадків можна розглядати як зловживання правом. Найбільш чіткої визначеності потребують норми, що визначають повноваження учасників, які ініціюють та ведуть кримінальний процес – дізнавача, слідчого, прокурора. Саме ці суб'єкти вирішують питання розпочинати чи нерозпочинати досудове розслідування, а їх рішення про внесення чи невнесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) беззаперечно впливає на подальший розвиток кримінальних процесуальних правовідносин та дотримання конституційних прав людини в ході їх здійснення.

Відповідно, **метою** цієї статті є виявлення прогалин правового регулювання початку досудового розслідування та формування пропозицій щодо їх усунення. Насамперед поставлено за мету виявити недоліки регламентування порядку внесення відомостей до ЄРДР, які надають гіпотетичні можливості дізнавачу, слідчому, прокурору зловживати правом на цьому етапі виникнення кримінальних процесуальних правовідносин, та запропонувати ефективні шляхи їх усунення.

Основна частина. Як вбачається з аналізу ст. 214 КПК України досудове розслідування розпочинається з моменту внесення дізнавачем, слідчим чи прокурором відповідних відомостей до ЄРДР про вчинення кримінального правопорушення. Ці відомості мають бути внесені невідкладно, але не пізніше 24 години після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ними з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення.

На перший погляд вказана норма КПК України є досить однозначною і передбачає обов'язок розпочати кримінальне провадження на підставі усіх заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, які надійшли до правоохоронних органів. Однак, у практичній діяльності правоохоронці неодноразово відмовляють у внесенні відповідних відомостей до ЄРДР через те, що за результатами перевірки доводів, викладених у цих заявах, нібито не встановлено ознак кримінального правопорушення. Такі відмови були предметом численних оскаржень в судовому порядку. Своєю чергою, практика Вищого антикорупційного та Верховного Суду сформована на тому, що підставою початку досудового розслідування є не будь-які прийняті та зареєстровані заяви, повідомлення, а лише ті з них, з яких вбачаються вагомні обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення. Тож, у зв'язку із неоднозначним застосуванням у практичній діяльності ст. 214 КПК України щодо обов'язку правоохоронців розпочати досудове розслідування при надходженні заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення в судовій практиці виникли різні підходи щодо вирішення цього питання. Перший з них полягає в тому, що дізнавач, слідчий чи прокурор зобов'язані внести відомості до ЄРДР на підставі усіх заяв чи повідомлень про кримінальне

правопорушення, що надійшли до правоохоронного органу. Друга – обов'язок внести відомості до ЄРДР лише на підставі такої заяви чи повідомлення, які, на думку правоохоронців, містять обставини, що можуть свідчити про кримінальне правопорушення.

Для вирішення цього питання важливе значення насамперед має висновок Верховного Суду, який у своїй постанові від 30.09.2021 (справа № 556/450/18) (Постанова Верховного Суду, 2021) зазначив, що виходячи із змісту заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення, слідчий, прокурор має перевірити *достатність даних, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення (виділено нами – Г.Д.)*, за наслідками чого ним приймається рішення про початок досудового розслідування шляхом внесення відповідних відомостей до ЄРДР. Суд вказав, що підставою початку досудового розслідування є не будь-які прийняті та зареєстровані заяви, повідомлення, а лише ті з них, з яких вбачаються вагомі обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення. Таким чином, за підходом і логікою Верховного Суду, підставою для початку досудового розслідування є не будь-які прийняті та зареєстровані заяви чи повідомлення про кримінальні правопорушення, а лише ті з них, з яких вбачаються так звані «вагомі» обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення». Про це свідчить і практика судів, які за результатами розгляду скарг на бездіяльність слідчого, прокурора стосовно невнесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР не у всіх випадках зобов'язують відповідні правоохоронні органи внести такі відомості. Так, згідно даних звіту № 1-к судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2021 рік, місцевими судами розглянуто 36 827 таких скарг, з яких 23 296 задоволено та відмовлено у задоволенні по 6 033 скарга (Звіт № 1-к).

В практичній діяльності внесення відомостей до ЄРДР передбачає два етапи: 1) прийняття (реєстрація) заяви чи повідомлення та визначення уповноваженою особою їх як заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення; 2) вирішення питання про безпосереднє внесення відповідних відомостей до ЄРДР за заявою чи повідомленням. Ці етапи є процесуально відмінними і мають різне значення для виникнення кримінальних процесуальних правовідносин.

Так, аналіз п. п. 3.1, 3.3, 3.4 Інструкції про порядок приймання, реєстрації та розгляду в органах прокуратури України заяв, повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення, затвердженої наказом Генерального прокурора України № 125 від 03.12.2012 (Інструкція, 2012) засвідчив, що заяви, повідомлення про вчинені кримінальні правопорушення реєструються працівником секретаріату (канцелярії) у книзі вхідної кореспонденції. Зареєстровані заяви, повідомлення про вчинені кримінальні правопорушення негайно передаються керівнику органу прокуратури або його заступнику чи керівнику структурного підрозділу для визначення порядку розгляду. При цьому, на що варто звернути увагу, таке передавання здійснюється не для безпосереднього внесення відомостей до ЄРДР, а для вирішення питання – розгляду такої заяви чи повідомлення в порядку кримінального процесуального чи іншого законодавства.

Одночасно, зі змісту п. п. 3, 4 розділу III Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події, затвердженого наказом МВС України № 100 від 08.02.2019 (Порядок, 2019), вбачається, що в органах внутрішніх справ заяви і повідомлення, які надходять у відповідні підрозділи органів МВС України, поділяються на заяви і повідомлення про кримінальні правопорушення та заяви і повідомлення про інші події. Зокрема, у вказаних положеннях передбачено, що заяви або повідомлення про кримінальні правопорушення, що надійшли до підрозділів Національної поліції, уповноважена особа після їх реєстрації у відповідній обліковій системі відомства (журналі ЄО) невідкладно, але не пізніше 24 години з моменту реєстрації передає до органу досудового розслідування для внесення відповідних відомостей до ЄРДР. У випадку надходження заяв і повідомлень про інші події, у яких немає відомостей, що вказують на вчинення кримінального правопорушення, уповноважена особа після їх реєстрації, невідкладно, але не пізніше 24 годин передає керівнику відповідного підрозділу поліції, для розгляду та прийняття рішення згідно із Законом України «Про звернення громадян» або КУпАП.

З врахуванням наведених положень порядок ведення обліку заяв та повідомлень, які надходять до цих органів, як бачимо, регламентований. З врахуванням наведеного в них алгоритму дій, усі заяви і повідомлення поділяються на заяви і повідомлення про кримінальні правопорушення та заяви і повідомлення про інші події.

Однак, наведений порядок обліку заяв та повідомлень викликає низку застережень. Так, на етапі прийняття (реєстрації) заяви чи повідомлення, їх облікування саме як заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення відбувається не автоматично і не дізнавачем, слідчим чи прокурором, а здійснюється уповноваженою особою (як правило керівником органу або особою, яка виконує його обов'язки). У такому разі видається, що замість того, щоб вжити заходів до унеможливлення зловживання правом при вирішенні питання розпочинати чи нерозпочинати досудове розслідування та забезпечити реєстрацію всіх заяв чи повідомлень про кримінальні правопорушення в порядку ст. 214 КПК України, такий обов'язок перекладено на осіб, які не уповноважені законом здійснювати перевірку фактичних даних, що містяться у заявах чи повідомленнях поданих в порядку кримінального процесуального законодавства. Зокрема, такі уповноважені особи не наділені повноваженнями дізнавача, слідчого чи прокурора щодо проведення огляду місця події до внесення відомостей до ЄРДР, відібрання пояснень, проведення медичного освідування, отримання висновку спеціаліста і зняття показання технічних приладів, технічних засобів, що мають функції фото – і кінозйомки, відеозапису, вилучення знарядь і засобів вчинення кримінального проступку, речей та документів, що є безпосереднім предметом кримінального поступку, або, які виявлені під час затримання особи,

особистого огляду або огляду речей, як це передбачено ч. 3 ст. 214 КПК України. Проте, саме керівник органу або особа, яка виконує його обов'язки, роблять висновок про наявність події кримінального правопорушення на підставі лише аналізу змісту заяви без використання перелічених повноважень, що саме по собі є не достатнім для прийняття такого важливого рішення та суперечить вимогам КПК України.

Така позиція не узгоджується і з положеннями п. 1 ч. 1 ст. 303 КПК України згідно з якими бездіяльність щодо невнесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР саме дізнавачем, слідчим чи прокурором, а не іншої особи, може бути оскаржена. Тож, якщо ні дізнавач чи слідчий, ні прокурор не беруть жодної участі у вирішенні питання про визначення цієї заяви саме як заяви про вчинення кримінального правопорушення чи як заяви про інші події, то чи буде таке положення відображати позицію законодавця щодо можливості оскарження бездіяльності безпосередньо дізнавача, слідчого, прокурора, якщо останні жодним чином не впливають на прийняття такого рішення.

Отже, як свідчать результати дослідження, на дізнавача, слідчого чи прокурора покладається обов'язок (фактично технічний) лише виконати за допомогою особистого електронного ключа доступу таку дію як внести відповідні відомості до ЄРДР, але не передбачено прямого обов'язку перевірити викладені у заяві чи повідомленні факти з метою виявлення наявності у них обставин, що можуть свідчити про кримінальне правопорушення. Одночасно, системний аналіз норм КПК України засвідчує, що лише дізнавач, слідчий та прокурор уповноважені вирішувати питання про внесення чи невнесення відповідних відомостей до ЄРДР. Незважаючи на це, пряма вказівка про це у тексті ст. 214 КПК України відсутня. Натомість у відомчих актах правоохоронних органів, в яких детально регламентується порядок ведення обліку заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, зміщується акцент на інших осіб, і саме їх уповноважують приймати основне процесуальне рішення – рішення про початок досудового розслідування.

Таким чином, деталізація (регламентування) процедури внесення відомостей до ЄРДР відомчими актами, якими правоохоронні органи в обов'язковому порядку керуються у повсякденній роботі, приводить до неоднакового застосування ст. 214 КПК України.

У зв'язку із наведеним, вважаємо необхідним внести відповідні зміни до чинного кримінального процесуального законодавства, зокрема, у ст. 214 КПК України зазначивши, що слідчий, дізнавач чи прокурор перевіряє заяву чи повідомлення про кримінальне правопорушення на наявність обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення та, за наявності таких обставин, вносить відповідні відомості до ЄРДР.

Принагідно необхідно відзначити, що недоліки правової регламентації здійснення початку досудового розслідування, з-поміж іншого, є підставою виникнення специфічної практики перескерування заяв та повідомлень про вчинення кримінальних правопорушень одними правоохоронними органами до інших для розгляду. Відтак, це зумовлено тим, що чинна редакція ст. 214 КПК України регламентує лише порядок дій, які необхідно вчинити у разі наявності у заяві чи повідомленні обставин, які можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, а у випадку відсутності таких обставин, норма не містить жодних застережень. До прикладу, при надходженні до правоохоронних органів заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення, за наявності у дізнавача, слідчого, прокурора повноважень щодо перевірки наявності обставин, які можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, така заява чи повідомлення перескерується до іншого правоохоронного органу для прийняття відповідного рішення. У даному випадку говорити про дотримання 24 годинного строку у такому випадку навіть не доводиться, адже цей строк обчислюється з дня надходження заяви до правоохоронного органу, а у разі її перескерування строк вирішення цього питання триває днями, а то й тижнями. Так, наприклад, органами Державного бюро розслідувань чи Бюро економічної безпеки заяви про вчинення кримінального правопорушення перескерують до органів прокуратури або до органів Національної поліції для розгляду відповідно до компетенції і навпаки, що є способом уникнення майбутнього оскарження саме їх бездіяльності стосовно невнесення відомостей до ЄРДР. На жаль, таке вирішення заяв чи повідомлень вказаної категорії підтримується також і судовою практикою, і такі рішення судів є непоодинокі (Ухвала Галицького районного суду м. Львова, 2021). Вказані недоліки правового регулювання і практики на етапі прийняття та реєстрації заяв чи повідомлень про кримінальне правопорушення свідчать про незабезпечення законодавцем достатніх гарантій щодо уникнення зловживань уповноваженою особою своїм правом стосовно вирішення питання про початок досудового розслідування, яке може спричинити негативні правові наслідки для конкретної особи чи держави і суспільства загалом.

Наведені випадки виникають через недосконалість регламентування початку виникнення кримінальних процесуальних відносин. Відтак, чинна редакція ст. 214 КПК України не сприяє безумовному виконанню завдань кримінального провадження, адже в повсякденній роботі алгоритм дій працівників правоохоронних органів безпосередньо визначається відомчими підзаконними актами, що видаються в межах компетенції того чи іншого органу. Однак, така неузгоджена позиція щодо задіяння до опрацювання, організації розгляду чи вирішенні заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення ставить під загрозу дотримання однієї із засад кримінального провадження як законність, згідно якої закони та інші нормативно-правові акти України, положення яких стосуються кримінального провадження, повинні відповідати КПК України. Як видається, запропоновані нами вище зміни до нормативного регулювання позитивно вплинуть на запобігання зловживанням правом дізнавачем, слідчим, прокурором при внесенні відомостей до ЄРДР, що, як зазначалось, призводять до затягування строку початку досудового розслідування,

відображаються на несвоєчасному проведенні першочергових слідчих та негласних (слідчих) розшукових дій, збиранні доказів.

Необхідно відзначити, що на етапі вирішення питання про внесення відомостей до ЄРДР зловживання дізнавачем, слідчим чи прокурором цим правом може здійснюватися не лише шляхом невнесення відповідних відомостей до ЄРДР, але й шляхом їх внесення. Тому, поряд із дослідженням порядку внесення відомостей до ЄРДР на підставі заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення варто проаналізувати і порядок такого внесення у випадку самостійного виявлення дізнавачем, слідчим чи прокурором з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення як передумови для початку досудового розслідування.

Таке право вказаних суб'єктів прямо передбачене в ч. 1 ст. 214 КПК України. Однак, наділення дізнавача, слідчого чи прокурора повноваженнями щодо внесення відомостей до ЄРДР без наявності відповідної заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення надає цим суб'єктам широкі можливості діяти на власний розсуд. У свою чергу, такі широкі повноваження можуть бути підставою для зловживання цим правом, оскільки широкими є і межі розсуду. У зв'язку із цим, варто погодитись із О.Я. Рогачем, який зазначає, що вказані категорії взаємопов'язані та співвідносяться як причина (розсуд) та наслідок (зловживання правом) (Рогач, 2011: 141). Тому саме в процесі реалізації розсуду правозастосовувачами можуть бути допущені помилки або навіть зловживання владними повноваженнями (Торбас, 2020: 6), а замість розсуду інколи можна помітити приклади зловживання правами або навіть перекручування первісного задуму законодавця.

Враховуючи вищевказаний висновок, першим і надзвичайно важливим залишається питання визначення меж розсуду дізнавача, слідчого чи прокурора при самостійному визначенні обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, адже в ході його здійснення вказані суб'єкти зачіпають права і законні інтереси третіх осіб. Вплинути на розсуд можна шляхом конкретизації прав дізнавача, слідчого чи прокурора, детальної їх регламентації, встановлення меж здійснення права. Однак повністю виключити розсуд при його здійсненні неможливо.

Визначення меж розсуду викликає найбільші труднощі, оскільки законодавець не зазначає конкретний порядок дій в тій чи іншій ситуації, а лише уповноважує певного суб'єкта самостійно здійснювати оцінку фактичних обставин. У такому разі від особистого розсуду та внутрішнього переконання правозастосовника залежить вирішення того, чи наявні обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, що, своєю чергою, залежить від його правових знань, знань отриманих в результаті професійного, життєвого досвіду, визначають, які ж обставини є підставою для початку досудового розслідування. Їх встановлення залежить, насамперед, від розуміння можливості спричинення своїми діями негативних наслідків іншим суб'єктам кримінальних процесуальних правовідносин, усвідомлення шкідливості вибраних ними способів здійснення права і прагнення уникнути спричинення соціального зла. Визначальним чинником для прийняття такого рішення має бути закон та засади кримінального провадження.

Побудова ст. 214 КПК України за допомогою відносно-визначених та альтернативних приписів надають можливість дізнавачу, слідчому прокурору вибрати певний вид поведінки. Тому застосування законодавцем таких неоднозначних конструкцій кримінальних процесуальних норм розширює особистий розсуд вказаних суб'єктів. Як зазначав професор Грошевий Ю.М., існування оцінних понять у кримінально-процесуальному праві надає суб'єктам застосування норм права певну свободу в тлумаченні норми. Їх використання, з одного боку, є проявом динамізму права, умовою його пристосування до ситуації, умовою ефективного правозастосування. Вони виконують функцію прив'язки юридичного формалізму до конкретних умов життя. З другого боку, невизначеність змісту норми права значно знижує її інформаційне і ціннісно-орієнтуюче значення, припускає можливість необмеженого розсуду в процесі правозастосування, що може призвести до свавілля з боку правозастосовника, наділеного владними повноваженнями, зловживання владою, порушення принципу законності (Грошевий, 2008: 279).

Аналізом відомчих підзаконних актів органів прокуратури, внутрішніх справ та органів державного бюро розслідувань з'ясовано, що одним із засобів запобігання зловживанням правом на внесення дізнавачем, слідчим, прокурором відомостей до ЄРДР на підставі самостійного виявлення обставин, які можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, є встановлення обов'язку попереднього погодження свого рішення із керівником.

Так, згідно п.п. 2.9, 2.10, 3.5 Інструкції про порядок приймання, реєстрації та розгляду в органах прокуратури України заяв, повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення, затвердженої наказом Генерального прокурора України № 125 від 03.12.2012 (Інструкція, 2012), прокурор при самостійному виявленні обставин, що свідчать про кримінальне правопорушення, невідкладно складає рапорт та доповідає керівнику органу прокуратури або його заступнику про виявлення ним безпосередньо або з іншого джерела фактів, що мають ознаки кримінального правопорушення. До рапорту долучаються матеріали, які свідчать про вчинення кримінального правопорушення. У разі згоди з інформацією, викладеною у рапорті прокурора, керівник органу прокуратури або його заступник приймає одне з рішень: самостійно вносить відомості про кримінальне правопорушення до ЄРДР на підставі відповідного рапорту; у формі резолюції визначає прокурора для внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР та початку досудового розслідування; або передачі з дотриманням правил підслідності наявних у нього матеріалів до органу досудового розслідування.

Аналогічний порядок передбачено при внесенні відомостей до ЄРДР і в органах МВС. Так, якщо поліцейський самостійно виявив з будь-якого джерела обставини, що можуть свідчити про кримінальне

правопорушення, він рапортом доповідає про це керівнику органу поліції. За рішенням керівника відомості про виявлення кримінального правопорушення уповноважена особа реєструє у відповідній обліковій системі, а в подальшому передає до органу досудового розслідування для внесення відомостей до ЄРДР (п. 7 розділу II Порядку № 100). Отже, лише після отримання згоди керівника органу поліції та прийняття ним рішення про виявлення кримінального правопорушення відомості вносяться до ЄРДР.

Одночасно, відповідно п. 14 Інструкції про порядок про приймання, реєстрації та розгляду заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення у центральному апараті Державного бюро розслідувань, затвердженої наказом ДБР № 726 від 28.12.2021 (Інструкція, 2021) у разі самостійного виявлення працівником слідчого чи оперативного підрозділу обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, складається службова (доповідна) записка (рапорт) про вчинення кримінального правопорушення. Службова (доповідна) записка (рапорт) невідкладно подається керівнику (начальнику) слідчого підрозділу або керівнику оперативного підрозділу.

Вказана процедура отримання додаткового погодження керівника на право внесення відомостей до ЄРДР у випадку самостійного виявлення дізнавачем, слідчим чи прокурором обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, є своєрідною гарантією уникнення безпідставних реєстрацій кримінальних проваджень та порушення прав та законних інтересів третіх осіб.

Висновки. На підставі викладеного можна зробити висновок, що закріплений в ст. 214 КПК України порядок внесення відомостей в ЄРДР має певні застереження, зокрема: по-перше, не перешкоджає здійсненню поділу заяв та повідомлень на два види – про вчинення кримінального правопорушення та про вчинення інших подій, при цьому не слідчим, дізнавачем чи прокурором, а іншою уповноваженою особою, не дивлячись на те, що така особа не є учасником кримінального провадження та не наділена процесуальними повноваженнями перевіряти чи зафіксувати викладені у заяві факти; по-друге, відсутність у названій нормі права лише дізнавача, слідчого чи прокурора на встановлення обставин, які можуть свідчити про кримінальне правопорушення.

Тож з метою недопущення зловживань дізнавачем, слідчим чи прокурором правом на внесення чи невнесення відповідних відомостей до ЄРДР і забезпечення дотримання прав та законних інтересів особи варто виправити вищенаведені недоліки ст. 214 КПК України шляхом внесення запропонованих вище змін.

Список використаних джерел:

1. Грошевий Ю.М. Проблеми підвищення ефективності застосування норм кримінально-процесуального права. *Університетські наукові записи*. 2008. № 3 (27). С. 276-281.
2. Звіт № 1-к судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2021 рік. сайт URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvitnist_21.
3. Інструкція про порядок про приймання, реєстрації та розгляду заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення у центральному апараті Державного бюро розслідувань, затверджена наказом Державного бюро розслідувань № 726 від 28.12.2021. сайт URL: <https://dbr.gov.ua/assets/files/diyalnist/npa/nakaz-vid-28.12.2021-n726.pdf>.
4. Інструкція про порядок приймання, реєстрації та розгляду в органах прокуратури України заяв, повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення, затверджена наказом Генерального прокурора № 125 від 03.12.2012. сайт URL: https://erdr.info/downloads/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%84%D0%A0%D0%94%D0%A0_%D0%84%D0%A1%D0%A1%D0%90_2014.pdf.
5. Порядок ведення обліку в органах (підрозділах) поліції заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події, затверджений наказом МВС України № 100 від 08.02.2019. сайт URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0223-19#Text>.
6. Постанова Верховного Суду від 30.09.2021 у справі № 556/450/18. сайт URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100109396>.
7. Рогач О.Я. Зловживання правом: теоретико-правове дослідження. Ужгород : Ліра, 2011. 368 с.
8. Торбас О.О. Розсуд в кримінальному процесі України: теоретичне обґрунтування та практика реалізації: монографія. Одеса : Юридична література, 2020. 284 с.
9. Ухвала Галицького районного суду м. Львова від 23.04.2021 у справі № 461/9938/20. сайт URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96841156>.

References:

1. Hroshevyi Yu.M. Problemy pidvyshchennia efektyvnosti zastosuvannia norm kryminalno-protsesualnoho prava [The problems of increasing the effectiveness of the application of the norms of criminal procedural law]. *Universytetski naukovi zapysy*. 2008. № 3 (27). S. 276-281 [in Ukrainian].
2. Zvit № 1-k sudiv pershoi instantsii pro rozghliad materialiv kryminalnoho provadzhenia za 2021 rik [The report № 1-k of the courts of first instance on consideration of materials of criminal proceedings for 2021]. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvitnist_21/ [in Ukrainian].
3. Instruktisiia pro poriadok pro priimannia, reiestratsii ta rozghliadu zaiav i povidomlen pro kryminalni pravoporushennia u tsentralnomu aparati Derzhavnoho biuro rozsliduvan [The instructions on the procedure for accepting, registering and registering applications and reports on criminal offenses in the central office of the State Bureau of Investigation], zatverdzhena nakazom Derzhavnoho biuro rozsliduvan № 726 vid 28.12.2021. URL: <https://dbr.gov.ua/assets/files/diyalnist/npa/nakaz-vid-28.12.2021-n726.pdf> [in Ukrainian].

4. Instruktsiia pro poriadok pryimannia, reiestratsii ta rozghliadu v orhanakh prokuratury Ukrainy zaiav, povidomlen pro vchyneni kryminalni pravoporushennia [The instructions on the procedure for accepting, registering and considering applications, notifications about committed criminal offenses by the prosecutor's office of Ukraine], zatverdzhena nakazom Heneralnoho prokurora № 125 vid 03.12.2012. URL: https://erdr.info/downloads/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%84%D0%A0%D0%94%D0%A0_%D0%84%D0%A1%D0%A1%D0%90_2014.pdf [in Ukrainian].
5. Poriadok vedennia obliku v orhanakh (pidrozdilakh) politsii zaiav ta povidomlen pro kryminalni pravoporushennia ta inshi podii [The procedure for keeping records in police bodies (subdivisions) of statements and reports on criminal offenses and other events], zatverdzhenyi nakazom MVS Ukrainy № 100 vid 08.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0223-19#Text> [in Ukrainian].
6. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 30.09.2021 u spravi № 556/450/18 [Decisions of the Supreme Cour dated September 30, 2021 in case № 556/450/18]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100109396> [in Ukrainian].
7. Rohach O.Ia. Zlovzhvannia pravom: teoretyko-pravove doslidzh ennia [Abuse of right: a theoretical and legal study]. Uzhhorod : Lira, 2011. 368 s. [in Ukrainian].
8. Torbas O.O. Rozsud v kryminalnomu protsesi Ukrainy: teoretychne obruntuvannia ta praktyka realizatsii [Discretion in the criminal process of Ukraine: theoretical justification and implementation practice]: monohrafiia. Odesa : Yurydychna literatura, 2020. 284 s. [in Ukrainian].
9. Ukhvala Halatskoho raionnoho sudu m. Lvova vid 23.04.2021 u spravi № 461/9938/20 [Ruling of the Galician District Court of Lviv dated April 23, 2021 in case № 461/9938/20.]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96841156> [in Ukrainian].